

Zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire

Lovreković, Daniela

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:213970>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DANIELA LOVREKOVIĆ

**ZASTUPLJENOST LEKTIRNIH NASLOVA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI KAO KRITERIJ
ODABIRA UČITELJA ZA OBVEZAN POPIS LEKTIRE**

Diplomski rad

Pula, listopad, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DANIELA LOVREKOVIĆ

**ZASTUPLJENOST LEKTIRNIH NASLOVA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI KAO KRITERIJ
ODABIRA UČITELJA ZA OBVEZAN POPIS LEKTIRE**

Diplomski rad

JMBAG: 0303039719, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij

Predmet: Lektira u razrednoj nastavi

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, listopad, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Daniela Lovreković, kandidatkinja za magistra primarnog obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Daniela Lovreković dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. LEKTIRA U RAZREDNOJ NASTAVI.....	2
3. KRITERIJI IZBORA LEKTIRNIH NASLOVA	4
3.1. Kriterij književnoumjetničke vrijednosti nekog djela	5
3.2. Kriterij prilagodbe pristupa književnome djelu prema doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika	5
3.3. Kriterij povezanosti sa školskim programom	5
3.4. Kriterij raznolikosti	6
3.5. Kriterij učeničkog ukusa	6
3.6. Kriterij dostupnosti knjiga	6
4. STRUKTURA NASTAVE LEKTIRE.....	7
4.1. Doživljajno-spoznajna motivacija	7
4.2. Najava i interpretativno čitanje	8
4.3. Emotivno-intelektualna stanka	8
4.4. Objavljivanje doživljaja	9
4.5. Interpretacija književnoumjetničkog teksta.....	9
4.6. Uopćavanje i izvođenje zaključaka	9
4.7. Stvaralački oblici izražavanja	10
5. KREATIVNI PRISTUPI LEKTIRI	11
5.1. Načelo umjetnosti riječi	11
5.2. Načelo žanra.....	12
5.3. Načelo imerzije	12
5.4. Načelo znatiželje, konceptualizacije, integracije i korelacije.....	12
5.5. Načelo praktične pismenosti i interaktivnosti.....	13

6. KRIZA ČITANJA KOD DJECE	14
6.1. Poticanje najmlađih učenika na čitanje	14
7. MOTIVIRANJE UČENIKA ZA ČITANJE LEKTIRE	17
7.1. Motivacija prije čitanja lektirnog djela.....	18
7.2. Motivacija tijekom čitanja lektirnog djela	18
7.3. Motivacija nakon čitanja lektirnog djela.....	19
8. DNEVNIK ČITANJA	20
9. PRAĆENJE I OCJENJIVANJE LEKTIRE.....	24
9.1. Elementi ocjenjivanja lektire.....	25
10. ŠKOLSKA KNJIŽNICA	26
10.1. Fond knjižnice	26
10.2. Školski knjižničar.....	27
10.3. Uloga školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu.....	28
10.4. Uloga školske knjižnice u nastavi lektire	29
11. ISTRAŽIVANJE	31
11.1. Cilj istraživanja	31
11.2. Zadaci istraživanja	31
11.3. Osnovni skup (populacija) i uzorak istraživanja	31
11.4. Metode, postupci, instrumenti	32
11.5. Obrada podataka	33
12. ZAKLJUČAK	43
13. LITERATURA.....	45
14. PRILOZI	46
15. SAŽETAK.....	53

1. UVOD

Prvi susret djeteta s knjigom započinje u roditeljskom domu, a nastavlja se kroz sve razine odgojno-obrazovnog procesa te traje kroz cijeli život. Čitanjem školske lektire djecu uvodimo u svijet književnosti te im obogaćujemo maštu i proširujemo njihov rječnik. Posebnu pažnju stavljamo na djela koja učenici čitaju u nižim razredima osnovne škole jer upravo je to vrijeme kada se u učenicima razvija ljubav prema knjizi i čitanju.

Na početku svake školske godine učitelj svojim učenicima predstavlja djela koja će čitati za školsku lektiru. Djela odabire samostalno prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006)* uz suradnju s knjižničarom i uvažavajući interese svojih učenika.

Učitelj je jedan od onih koji imaju glavnu ulogu u stvaranju budućeg čitatelja. Pravilnim odabirom knjiga pedagoške i literarne vrijednosti za popis lektire te načinima predstavljanja pojedinog književnoumjetničkog djela uvelike utječe na to hoće li se dijete pretvoriti u aktivnog čitatelja.

Uz učitelja, značajnu ulogu ima i školska knjižnica jer zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici uvelike može utjecati na odabir djela za popis lektire. U tom okviru, u ovom radu prikazani su rezultati istraživanja provedenog na uzorku učitelja razredne nastave u Republici Hrvatskoj. Ciljevi toga istraživanja bili su utvrditi koji su kriteriji učitelja za odabir pojedine knjige za obvezan popis lektire, kolika je zastupljenost lektirnih naslova u školskim knjižnicama, te ispitati stavove o mogućim rješenjima za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima.

2. LEKTIRA U RAZREDNOJ NASTAVI

Predmet Hrvatski jezik sastoji se od četiri nastavna područja: hrvatski jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura. Školska lektira sastavnica je predmeta Hrvatski jezik, te je dio programa iz književnosti koji se sastoji od popisa književnih djela za samostalno čitanje kod kuće. (Rosandić, 1988)

U Nastavnom planu i programu lektira se ne navodi kao zasebno područje, ali u školskom imeniku, uz navedena nastavna područja, postoji i dodatna rubrika za lektiru jer zahtijeva ocjenjivanje i vrednovanje. Tijekom osnovnoškolskoga obrazovanja popis lektire služi kao prijedlog knjiga koje bi učenici trebali pročitati u svrhu upoznavanja književne umjetnosti, ali i u svrhu upoznavanja svijeta i sebe. Cilj samostalnog čitanja kod kuće je razvijanje čitateljskih navika. (Gabelica i Težak, 2017)

Školskom lektinom učenike uvodimo u svijet književne komunikacije. Poseban naglasak stavljamo na djela koja učenici čitaju u nižim razredima osnovne škole jer odnos koji dijete ima prema tim djelima može uvelike utjecati hoće li dijete postati čitatelj. Stoga se treba potruditi da kod djeteta razvijemo pozitivan emocionalni odnos prema knjizi. Upravo je uloga učitelja da pomogne učenicima u izboru i razumijevanju knjiga. (Gabelica i Težak, 2017)

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006) predlaže okvirni popis književnih djela za nastavu lektire od prvog do četvrtog razreda osnovne škole (Prilog 1.):

- U popisu lektire za prvi razred prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (2006) ponuđeno je četrnaest djela, od kojih je prvo djelo obavezno (Jacob i Wilhelm Grimm: *Bajke*), a ostala tri djela bira učitelj sa popisa.
- Za drugi razred osnovne škole ponuđeno je devetnaest djela, obavezne su *Bajke* Hansa Christiana Andersena, a još četiri su prema izboru učitelja.

- U popisu lektire za treći razred ponuđeno je dvadeset djela, prva dva su obavezna (Mato Lovrak: *Vlak u snijegu*, Ivana Brlić-Mažuranić: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*), a još pet djela su prema izboru učitelja.
- Za četvrti razred osnovne škole ponuđeno je dvadeset i pet književnih djela, također su prva dva djela obavezna (Ivana Brlić-Mažuranić: *Regoč i Šuma Striborova*, Mato Lovrak: *Družba Pere Kvržice*), a ostalih pet bira učitelj sa popisa.

Na početku školske godine učitelj je zadužen učenike dobro upoznati s obveznim lektirnim naslovima određenima nastavnim programom koje će čitati i o kojima će govoriti na nastavi lektire. Učitelj samostalno odlučuje o postupku odabira knjige zadanim *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu* (2006), ali treba biti otvoren i za prijedloge drugih učitelja, knjižničara ili učenika. Važno je učenicima naglasiti da i oni također imaju mogućnost samostalnog izbora. Također, prije dogovora s učenicima, učitelj je pojedino djelo dužan pročitati kako bi odredio primjerenost i poučnost djela. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Važno je naglasiti da je popis lektire potrebno mijenjati, a ne godinama zadavati iste knjige za čitanje, osim ako se ne radi o klasičnim književnim djelima koja bi trebao poznavati svaki učenik. (Blažeković i Furlan, 1993)

3. KRITERIJI IZBORA LEKTIRNIH NASLOVA

Za popis lektire odabiru se različita djela iz nacionalne književnosti i književnosti drugih naroda koja su temelj svjetske kulture. Ta djela se koriste u odgojne i obrazovne svrhe, te trebaju biti primjerena doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika. Izbor djela temelji se na kriteriju tematske i žanrovske raznovrsnosti:

- **Tematska raznovrsnost** iskazuje se tematskim krugovima. Tako se u prvom razredu osnovne škole postavlja šest do osam tematskih krugova: *djeca, životinje i biljke, priroda, roditeljski dom, stvari, uzbudljivi doživljaji, putovanja, igračke* i slično. Broj tema se iz razreda u razred povećava, proširuju se tematski krugovi, te se otvaraju nove razine interpretacije.
- **Žanrovska raznovrsnost** iskazuje se u odabiru različitih vrsta književnih djela iz svih književnih rodova, što omogućuje razvoj ličnosti i razvijanje specifičnih recepcijskih i analitičkih sposobnosti. (Rosandić, 1988)

Gabelica i Težak (2017:50-54) predlažu nekoliko kriterija prema kojima se može izabrati pojedino lektirno djelo:

- kriterij književnoumjetničke vrijednosti nekog djela,
- kriterij prilagodbe pristupa književnome djelu prema doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika,
- kriterij povezanosti sa školskim programom,
- kriterij raznolikosti,
- kriterij učeničkog ukusa,
- kriterij dostupnosti knjiga.

3.1. Kriterij književnoumjetničke vrijednosti nekog djela

Ovaj kriterij objašnjava važnost estetskoga kriterija u odnosu na pedagoški. Mlađim učenicima često se nude djela koja se smatraju „edukativnima“, ali riječ je o djelima slabije umjetničke kvalitete. Književnost je umjetnost riječi, stoga književna djela koja biramo za učenike ne smiju biti birana isključivo prema načelu edukativnosti. (Gabelica i Težak, 2017)

3.2. Kriterij prilagodbe pristupa književnome djelu prema doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika

Kriterij koji se odnosi na učiteljev angažman u posredovanju pojedinog djela učenicima. Djela koja biramo za popis lektire trebaju biti prihvatljiva na sadržajnoj, stilskoj i jezičnoj razini određenoj dobi djeteta. No postoje djela koja su tematski savršena za određenu dob, ali u stvarnosti njihov opseg ne odgovara čitateljskim sposobnostima te dobi. Jedan od primarnih ciljeva je da dijete zavoli čitanje, posebice u osnovnoj školi kada tek usavršava vještinu čitanja, no jasno je da opsežno djelo djetetu može biti odbojno. Ovom problemu može se pristupiti na način da se opsežnija i zahtjevnija djela djeci čitaju naglas u nastavcima te da se pripreme razne aktivnosti koje će djeci pomoći u interpretaciji djela. (Gabelica i Težak, 2017)

3.3. Kriterij povezanosti sa školskim programom

Dijete svijet ne promatra kroz nastavne predmete, već kao cjelinu, stoga je lekturu važno korelirati s ostalim predmetima. Kao primjer autori (Gabelica i Težak, 2017:52) navode Gardaševo djelo *Duh u močvari* koje se odlično može povezati sa sadržajima iz Prirode i društva kada učenici uče o močvarnim predjelima Hrvatske. (Gabelica i Težak, 2017)

3.4. Kriterij raznolikosti

Ovaj kriterij objašnjava da pojedini književni oblik nije pogodan isključivo samo za jedan razred. Postoje pojedini književni oblici koji se obrađuju samo u pojedinim razredima, kao što je slikovnica koja se obrađuje samo u prvom i drugom razredu, a postoje slikovnice koje su primjerene i djeci starije dobi. (Gabelica i Težak, 2017)

3.5. Kriterij učeničkog ukusa

U obzir treba uzeti i djela prema ukusu učenika. Učitelj može odabrati pojedini naslov za koji smatra da je u skladu sa interesima učenika ili čak može učenicima dati na slobodan izbor barem jedno djelo tijekom školske godine. Slobodan izbor učenike može potaknuti na dodatno istraživanje, a tijekom rasprave na satu nakon čitanja djela učitelj se može osvrnuti i na slabosti pojedinog djela, te na taj način osvjestiti učenike za traganjem kvalitetnih elemenata u književnom djelu. (Gabelica i Težak, 2017)

3.6. Kriterij dostupnosti knjiga

Jedan od kriterija je i opremljenost školskih i mjesnih knjižnica određenim lektirnim naslovima, no nedostatak primjeraka knjiga u knjižnicama nikako ne bi trebao biti razlog da se pojedino djelo ne predstavi učenicima. Kao rješenje tom problemu autori (Gabelica i Težak, 2017:54) navode zajednička čitanja, tj. čitanje naglas, te projekt eLektire koji omogućuje svim učenicima diljem Hrvatske dostupnost mnogih lektirnih djela. Preko spomenute mrežne stranice učenici mogu na svoja računala preuzeti brojna lektirna djela, te uživati u lektiri na posve novi način. (Gabelica i Težak, 2017)

4. STRUKTURA NASTAVE LEKTIRE

Interpretacija književnoumjetničkog djela na nastavi lektire utemeljena je na teoriji recepcije, te je prilagođena doživljajnim i spoznajnim sposobnostima učenika. Učenici nižih razreda kraća djela doživljavaju cjelovito, a duža u dijelovima, stoga školski interpretativni sustav polazi od cjeline uz postupno uvođenje učenika u raščlanjivanje dijelova književnoumjetničkog djela, te ponovnim spajanjem tih raščlanjenih dijelova. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Na temelju toga, prema Lučić-Mumlek (2004b:70-78), strukturni dio nastave lektire čine:

- doživljajno-spoznajna motivacija,
- najava i interpretativno čitanje,
- emotivno-intelektualna stanka,
- objavljivanje doživljaja,
- interpretacija književnoumjetničkog teksta,
- uopćavanje i izvođenje zaključaka,
- stvaralački oblici izražavanja.

4.1. Doživljajno-spoznajna motivacija

Postoje različite vrste motivacija koje usklađujemo s prirodom književnoga djela. Prema sadržajnoj usmjerenosti motivacija može biti utemeljena na iskustvu učenika, na likovnim ili glazbenim predlošcima, na općekulturnim sadržajima ili na lingvističkim sposobnostima. Vrstu motivacije ostvarujemo različitim postupcima:

- anketiranjem učenika – čime saznajemo učenikov pogled na svijet, te stupanj književne kulture,
- zadavanjem asocijativne tematske riječi – pokrećemo asocijacije učenika, te stvaramo doživljajni kontekst za interpretaciju,

- pokazivanjem likovnih priloga i crteža – čime potičemo razgovor s učenicima o pojedinom djelu te u njima budimo zanimanje, emotivnu i intelektualnu reakciju,
- aktivnim slušanjem glazbe – stvaramo ugodno ozračje i potičemo učenikove emocije i maštu,
- gledanjem filmova i kazališnih predstava – potičemo zanimanje učenika za pojedino književno djelo,
- samostalnim pisanjem radova – izvan nastave učenicima možemo zadati različite zadatke na koje će odgovoriti nakon što pročitaju književno djelo, te ih izložiti na satu lektire,
- osobnim izlaganjem učitelja ili učenika – učitelj može ispričati učenicima kada se prvi put susreo sa pojedinim književnim djelom, može učenike upozoriti na nepoznate riječi koje će se pojaviti u tekstu, učenici mogu izložiti što su saznali o životu pojedinog pisca i slično. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.2. Najava i interpretativno čitanje

Interpretativnim čitanjem oživljujemo piščeve riječi i prenosimo ih učeniku. Takvo čitanje zasniva se na intonaciji, intenzitetu, tempu, stankama i boji glasa. Još se naziva i izražajno čitanje. Obično se u sustavu školske interpretacije ovakav tip čitanja javlja nakon najave književnoumjetničkoga teksta. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.3. Emotivno-intelektualna stanika

Emotivno-intelektualna stanika je najkraća vremenska jedinica koja se očituje u emotivnoj stanci, tj. šutnji, a slijedi neposredno nakon interpretativnog čitanja. Tijekom emotivno-intelektualne stanice učenici su usredotočeni na sređivanje svojih dojmova i doživljaja o pročitanome tekstu. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.4. Objavljivanje doživljaja

U ovoj etapi nastavnog procesa učenicima pružamo mogućnost da izraze svoje dojmove, doživljaje i razmišljanja o pročitanoj tekstu. Najčešće se koristi dijaloška metoda, tj. učitelj i učenici vode razgovor. Svrha objavljivanja doživljaja je razvijanje književne osjetljivosti i kulture izražavanja, te poticanje zanimanja za čitanje književnougumjetničkog djela. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.5. Interpretacija književnougumjetničkog teksta

Interpretacijom književnougumjetničkog teksta učenike uvodimo u dublje slojeve teksta, skupljamo i sjedinjujemo doživljaje i razmišljanja o njemu. Različita su polazišta i redosljedi na kojima se temelji interpretacija. Može započeti upoznavanjem strukture i kompozicije likova, određivanjem teme, ideje, mjesta i vremena radnje. Interpretacija nije samo raščlamba, već i stvaralačka komunikacija sa djelom, čime se doživljaji dodatno obogaćuju i produbljuju. Učenike u kompozicijsku raščlambu uvodimo u trećem razredu osnovne škole različitim metodičkim postupcima, poput određivanja kompozicije pomoću slike, dopunjavanjem izostavljenih događaja, kompozicije s nepravilno raspoređenim događajima, kompozicijske raščlambe s polazištem od događaja koji označava vrhunac, kompozicijske raščlambe s polazištem zapleta radnje, izdvajanjem najzanimljivijeg događaja na temelju plana kompozicije, te prostor i vrijeme kao polazište kompozicijske raščlambe. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.6. Uopćavanje i izvođenje zaključaka

U ovom dijelu nastavnog procesa učenike potičemo na uopćavanje i zaključivanje na temelju prethodnih aktivnosti na satu i na uspostavljanje komunikacije s književnougumjetničkim tekstom. Do izražaja dolazi bogatiji rječnik učenika na temelju novog literarnog iskustva te dublji emotivni odnos učenika prema umjetničkom tekstu. (Lučić-Mumlek, 2004b)

4.7. Stvaralački oblici izražavanja

Stvaralačko izražavanje jedna je od najznačajnijih potreba učenika. Kroz stvaralačko izražavanje učenici mogu pokazati ostvareno mišljenje, na koji način je uspostavljena komunikacija s književnim djelom, kakva je njihova emotivna i doživljajna reakcija, te koliko je obogaćen njihov rječnik. Učenici se mogu stvaralačko izražavati na različite načine, možemo im zadati da promjene kraj književnoumjetničkog teksta, da ispričaju priču kao da su oni glavni likovi, mogu izdvajati što im se sviđa, a što ne sviđa u tekstu, mogu piscu napisati svoje mišljenje i dojmove o njegovom književnom djelu i slično. (Lučić-Mumlek, 2004b)

5. KREATIVNI PRISTUPI LEKTIRI

Ideja o kreativnosti nije novost, no često se događa da učitelji jednu isprobanu, uspješnu formulu kreativnosti počinju primjenjivati na svakom satu. Na taj način se gubi i kreativnost učenika. Lektirno djelo trebamo promatrati kao jedinstvo, što znači da svaka knjiga zahtijeva drugačiji pristup. (Gabelica i Težak, 2017)

Gabelica i Težak (2017:135-160) predlažu da kreativni pristup lektiri temeljimo na sljedećim načelima:

- načelo umjetnosti riječi,
- načelo žanra,
- načelo imerzije,
- načelo znatiželje, konceptualizacije, integracije i korelacije,
- načelo praktične pismenosti i interaktivnosti.

5.1. Načelo umjetnosti riječi

Na nastavnom satu književnoumjetnička djela često se tretiraju kao metodički predlošci. Lektirno djelo je umjetnost riječi koje ima svoje osobitosti i značajke kojima nije primarni cilj podučavanje i prenošenje pedagoških poruka. Naglasak trebamo staviti na učenikov doživljaj djela koji je iznimno važan jer iz njega proizlazi potreba za spoznajom i istraživanjem teksta. Zanimarivanje doživljaja može dovesti do neprirodnog istraživanja teksta čime se narušava emocionalni i spoznajno-intelektualni proces. Učitelji na satima lektire s učenicima imaju mogućnost baviti se cjelovitim književnoumjetničkim djelom, što znači i cjelovitim doživljajem iz čega proizlazi mnogo prirodnije istraživanje djela. Takvim pristupom dogoditi će se i sinteza do sada već stečenih znanja učenika iz drugih područja. (Gabelica i Težak, 2017)

5.2. Načelo žanra

Djeca se u razrednoj nastavi susreću s raznolikim vrstama književnoumjetničkih djela, no na razini jednog razreda često se događa da pojedina književna vrsta potpuno izostane s popisa lektire. Lektirno djelo ponajprije treba biti žanrovski uvjetovano, a zatim tematski. Različita djela iste književne vrste dijele više žanrovskih sličnosti nego tematskih. Istraživanje žanra omogućuje nam dublji uvid u unutarnju strukturu djela, a spoznaje o funkcioniranju žanra omogućuju nam kvalitetnije razumijevanje djela istog žanra u drugim medijima. Nužno je obrađivati pojedinu književnu vrstu kroz više godina školovanja, što učenicima omogućuje postupno dublje razumijevanje pojedine vrste. (Gabelica i Težak, 2017)

5.3. Načelo imerzije

Imerzija, tj. uživljenost podrazumijeva stvaranje ozračja prije, tijekom i nakon čitanja književnog djela. Kako bi učenici na satu mogli doći do traženih spoznaja o djelu, prvo je potrebno da to djelo i dožive. Uživljenost u djelo kod učenika dovodi do potrebe da djelo i istraže. U stanju potpune imerzije učenik je sposoban prepoznati neke odlike djela, kao što su zakonitosti žanra, koje su mu inače nedostupne zbog manjka čitateljskog iskustva. Učiteljev zadatak na satu lektire je stvoriti prostor pogodan za što dublje uživljavanje u lektirno djelo. (Gabelica i Težak, 2017)

5.4. Načelo znatiželje, konceptualizacije, integracije i korelacije

Kako bi književno djelo povezali s iskustvom života i svijeta, u interpretaciji književnog djela trebamo se baviti ne samo temama, već i konceptima, kao na primjer konceptom djetinjstva. Kroz određene ideje i koncepte koji se razrađuju kroz različite teme učenicima omogućujemo širenje vidika i dublji doživljaj vlastitog života. Također je književno djelo važno kolerirati i integrirati s drugim tekstovima što će učenike dovesti do znatiželje i volje da se dublje pozabave pojedinim idejama i konceptima. Aktivnosti na satu lektire trebale bi se organizirati na način da potiču znatiželju učenika. Na taj način

učenici postaju aktivni istraživači književnoga djela te dolaze u interaktivni odnos sa sadržajem. Jedan od načina poticanje znatiželje kod učenika može biti promatranje okoline. Na primjer, ako nam se u pojedinom književnom djelu kao tema ili likovi javljaju ptice, s učenicima možemo izaći van i promatrati i oslušivati ptice u prirodi. Znatiželja učenika može proizaći i iz istraživanja. Na primjer, da bi djeca lakše razumjela ulogu lisice u basni bilo bi dobro da prije čitanja basne istražujemo s učenicima kakva je lisica životinja (lukava). Također, znatiželja učenika može proizaći i iz samoga teksta. Kada učenicima na satu čitamo ulomak pojedinog književnog djela, možemo se zaustaviti na najzanimljivijem dijelu, te zatim razgovarati s njima o tome što misle da bi se moglo dalje dogoditi. Na taj način učenike ostavljamo u neizvjesnosti i želji da sami istraže kraj djela. (Gabelica i Težak, 2017)

5.5. Načelo praktične pismenosti i interaktivnosti

Pojam praktične pismenosti znači da se pojedino književno djelo ne istražuje samo kognitivno, već se upotrebljavaju različita osjetila, vještine i aktivnosti. Da bismo djeci omogućili što dublje uživljanje u tekst, trebamo se služiti raznim tehnikama, kao što su čitanje u gestama, čitanje sa zvučnom podlogom ili uz pomoć rekvizita (slika, lutka). U kreativnom pristupu lektiri trebamo težiti osmišljavanju aktivnosti koje su imerzivne te postavljanjem učenika u aktivan odnos prema sadržaju. Na taj način učenici od onih koji daju odgovore, postaju oni koji do odgovora dolaze vlastitom aktivnošću. (Gabelica i Težak, 2017)

6. KRIZA ČITANJA KOD DJECE

Knjiga je nekad bila glavni izvor znanja, a danas je sve više potiskuju različiti mediji, najviše elektronski kojima su izrazito izloženi najmlađi učenici. Djeca sve više vremena provode ispred ekrana. Često se pitamo hoće li knjiga u skoroj budućnosti postati zaboravljena. Upravo zbog toga pronalazimo razne motivacije učenika za čitanje knjiga jer čitanje je jedna od najvažnijih ljudskih aktivnosti i upravo ona osigurava budućnost knjizi i pisanoj riječi. (Lučić-Mumlek, 2004b)

6.1. Poticanje najmlađih učenika na čitanje

Čitanje je umijeće koje treba činiti zadovoljstvo i radost već od prvog razreda osnovne škole. Učenike trebamo uvjeriti da je čitanje vrlo važno za učenje i osobni razvoj, ali opet čitanje ne smijemo silom nametati učenicima. Učitelj treba razmisliti kako djeci približiti knjigu već od prvog razreda osnovne škole. Na početku školovanja učenike postupno privikavamo na samostalno čitanje što se postiže organizacijom, vođenjem, poticanjem i razgovorom. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Scenska lutka

Scenska lutka je osobito poticajno sredstvo za čitanje učenicima nižih razreda. Učitelj uz pomoć lutke može ispričati neki događaj ili doživljaj lika, može recitirati stihove neke pjesme iz zbirke pjesama, a učenici ostatak saznaju kada pročitaju djelo u cjelini. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Oblikovanje naslovnice

Čitanje treba povezivati i sa stvaralačkim djelovanjem. Nakon pročitane književnog djela učenici mogu izrađivati naslovnice knjige ili slikovnice, mogu ilustrirati likove ili događaje. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Mjesto i vrijeme

Udobno mjesto i vrijeme također može biti dobar poticaj za čitanje. Učenicima je najudobnije čitati na krevetu, kauču ili ponekad na podu, a stolica im uglavnom služi samo za učenje. Najdraže vrijeme čitanja im je popodne ili prije spavanja. Učenicima možemo u učionici napraviti kutak za čitanje kojim se mogu slobodno služiti za vrijeme odmora. Također možemo organizirati zajedničko čitanje na način da učenici sjednu u krug na pod nakon napornog nastavnog dana. Takav način čitanja učenici doživljavaju kao nagradu za rad ili kao svečanost čitanja. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Sat čitanja

Dobar poticaj za čitanje može biti i organizacija sati čitanja najnovijih izdanja knjiga, učenici mogu izrađivati plakate s novim naslovima knjiga ili s obljetnicama dječjih pisaca. Također možemo organizirati susrete i druženja s dječjim piscima. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Posrednici knjige

Učitelji i knjižničari su najčešći posrednici knjiga učenicima u nižim razredima, ali djeca preporuku knjige mogu dobiti i od prijatelja ili neke druge osobe iz njihovih života što također može poticajno utjecati na čitanje. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Literarna druženja

S učenicima možemo organizirati literarna druženja na kojima mogu pričati o tome što su pročitali, mogu čitati pjesme koje su im se svidjele ili čitati ulomke iz omiljene knjige. (Lučić-Mumlek, 2004b)

- Natjecateljske akcije čitanja

U suradnji s knjižničarom učitelji mogu organizirati natjecateljske akcije čitanja svih razrednih odjeljenja. Na određenom mjestu, npr. u knjižnici može se istaknuti plakat s popisom svih razrednih odjela koji sudjeluju u natjecanju. Upisivanjem knjiga i slikovnica koje je pojedini razred pročitao, na kraju polugodišta ili školske godine može se odrediti

koji je razredni odjel pobjednik u čitanju. Učitelj takvo natjecanje može organizirati i u svom razrednom odjelu gdje učenici na plakat upisuju naslove knjiga koje su pročitali, nadnevak kada su počeli čitati i kada su završili sa čitanjem, svakog dana mogu bilježiti koliko su stranica pročitali i slično. U dogovoru s učenicima može se odrediti krajnji broj naslova ili stranica koji se treba pročitati u zadanom roku, a učenik koji je pobjednik dobiva npr. školsku diplomu najuspješnijeg čitatelja. (Lučić-Mumlek, 2004b)

7. MOTIVIRANJE UČENIKA ZA ČITANJE LEKTIRE

U nastavi i izvannastavnom radu sva nastojanja trebaju biti usmjerena izgrađivanju pozitivnih odnosa prema književnoumjetničkom tekstu čime se služimo raznim vrstama motivacija. Načini na koje učenike motiviramo na čitanje uvijek trebaju biti originalni i inventivni kako bi ih učenici kao takve emocionalno prihvatili jer se u suprotnom rad na književnoumjetničkom tekstu svodi samo na rješavanje postavljenih zadataka, na što učenici gledaju kao na nešto što se mora obaviti. (Vranjković, 2011)

Motivacija je u lektirnoj obradi važan poticaj za daljnje čitanje. Na satu je cilj probuditi u učenicima zanimanje za čitanje djela te im objasniti načine za vođenje bilježaka u dnevniku čitanja. Ako sat lektire organiziramo uvijek na nov i drugačiji način, za očekivati je da će se učenik potruditi pročitati pojedino književnoumjetničko djelo. (Blažević, 2007)

Izbor metodičkih motivacija za čitanje uvelike ovisi o doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika, te o vrsti lektirnog djela. Važno je poznavati interese učenika kako bismo što uspješnije odabrali naslove za obavezno čitanje. U prvom i drugom razredu uočavamo zanimanja učenika prema tome kako reagiraju na izbor književnoumjetničkih tekstova iz obaveznog programa. U trećem i četvrtom razredu možemo na početku školske godine ispitati interese učenika primjenom anketa o lektirnom popisu iz prethodnog razreda. Rezultati anketa mogu nam pokazati zanimanje učenika za određenu vrstu, tematiku ili pisca. Učenike možemo ispitivati koje djelo im se najviše svidjelo, a koje im je bilo najdosadnije, koji im se pisac najviše svidio, koje bi lektirne naslove iz prošlog razreda predložili mlađim učenicima za čitanje i slično. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Najmlađe učenike za čitanje motiviramo interpretativnim čitanjem odjeljaka nekog književnoumjetničkog djela te na taj način potičemo znatiželju učenika i zanimanje za daljnje samostalno čitanje. Zanimanje za čitanje u učenicima možemo probuditi i slušanjem radioemisije na satu književnosti snimljene na temelju književnoumjetničkog djela ili slušanjem glazbenih ostvarenja utemeljenih na književnom predlošku. Također

im možemo prikazati razne slike i ilustracije ako se nalaze u knjizi, ispitivati što misle da se događa na pojedinoj ilustraciji, te na taj način razvijati njihovu maštu i poticati njihov interes za daljnje čitanje. (Lučić-Mumlek, 2004b)

7.1. Motivacija prije čitanja lektirnog djela

Motivacija za čitanje može se izvesti na različite načine, ali ovisi o vrsti lektirnog djela i dobi učenika. Jedan od načina može biti preporuka knjiga među razredima. Učenici jednog razreda mogu izložiti prezentaciju ili plakat o pojedinoj knjizi u drugom razredu koji je još nije pročitao. Na taj način prezentacija knjige jednog razreda postaje najava lektire u drugom razredu. Učenicima možemo pokazivati naslovnice knjiga i zadati im zadatak da osmisle o čemu bi se moglo raditi u knjizi, od naslućivanja žanra ili teme do likova koji će se u njoj pojaviti. Također možemo učenicima napisati pismo u kojem ih pozivamo na čitanje lektire i u kojem ih upućujemo na to kako da pristupe određenom djelu i kako da pripreme svoja izlaganja. (Gabelica i Težak, 2017)

7.2. Motivacija tijekom čitanja lektirnog djela

Jedan od ciljeva lektire je naučiti djecu strategijama čitanja koje će im pomoći u razumijevanju pojedinog djela. Učenicima je potrebno davati upute i informacije i reagirati na njihova pitanja tijekom čitanja kako bismo održali njihovu motiviranost za čitanje. Jedan od načina na koje djecu možemo motivirati na nastavak čitanja jest čitanje u nastavcima. Knjige koje učenici čitaju samostalno kod kuće možemo podijeliti po poglavljima te im zadati da do dogovorenog datuma pročitaju određena poglavlja. Zatim na satu učenici čitaju i raspravljaju o pročitanoj sa učiteljem, nakon čega nastavljaju sa samostalnim čitanjem kod kuće. Ova metoda je korisna kod čitanja opsežnijih djela. Učenicima možemo čitati ulomke do trenutka kada postaje najnapetije nakon čega oni nastavljaju samostalno čitanje. Na ovaj način u učenicima stvaramo osjećaj znatiželje i dodatno ih motiviramo da pročitaju nastavak. Nužno je za učitelja da prati napredak čitanja učenika. Jednom tjedno bi bilo poželjno odvojiti nekoliko minuta za razgovor s učenicima o tome što su do sada pročitali, te na taj način procijeniti njihovo razumijevanje

onoga što čitaju. Dobro bi bilo kad bi učitelji u učionici na vidljivim mjestima postavili plakate sa uputama pri čitanju i pisanju kako bi se učenici mogli prisjetiti kako pisati bilješke ili kako pristupiti tekstu koji čitaju samostalno kod kuće. (Gabelica i Težak, 2017)

7.3. Motivacija nakon čitanja lektirnog djela

Učenike treba potaknuti da ono što su pročitali mogu povezati sa svojim životima i iskustvima na način da s njima razgovaramo koje su sličnosti i razlike između svijeta pojedine knjige i svijeta u kojem živimo. Valjalo bi početi rabiti neke mudrosti i izreke iz knjiga koje su učenici pročitali u svakodnevnom životu, kao npr. „*dobar kao Hlapić*.“ Pred kraj školske godine možemo organizirati proslavu knjiga na kojoj bi se zajedno sa učenicima prisjećali djela koja smo cijele godine čitali. Učenici bi također mogli doći na nastavu maskirani u svoje omiljene likove iz pročitanih djela gdje bi međusobno mogli razgovarati o pročitanim djelima igrajući lik u kojeg su preobučeni. (Gabelica i Težak, 2017)

8. DNEVNIK ČITANJA

Dnevnik čitanja omogućuje vođenje bilježaka koje obuhvaćaju elemente književnoumjetničkog djela dostupne učeniku. Pisanje bilježaka, tj. vođenje dnevnika čitanja u funkciji je razvijanja navike aktivnog čitanja, razvijanja pismenosti i emotivne i intelektualne zaokupljenosti učenika. No, problem se javlja kada se dnevnik čitanja piše po šabloni, što učenici mogu doživljavati kao formalnost. Dnevnik čitanja bi se trebao osmisliti na način da se može primjeniti na određeno književno djelo. Učitelj treba brinuti da dnevnik čitanja ne postane mjesto jednoličnoga pisanog prepričavanja događaja, mjesta, nabiranja likova i slično. Težište vođenja dnevnika čitanja trebalo bi se mijenjati za svaki lektirni naslov, te sustav bilježaka prilagoditi prema sposobnostima učenika. Također je sustav bilježaka potrebno neprestano mijenjati kako bi se izbjeglo puko prepisivanje, površnost i jednoličnost. Oblici bilježenja trebaju se mijenjati iz razreda u razred imajući na umu da bilješke ne smiju biti preopširne i prezahtjevne. Svaka književna vrsta zahtijeva posebno bilježenje, tako da bi učitelj trebao predložiti vođenje dnevnika čitanja o pročitanoj lirskoj pjesmi, zbirci pjesama ili pripovijedaka, o romanu ili igrokazu, i sve to u skladu s programskim zadacima i sposobnostima učenika. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Lučić-Mumlek (2004b:59-61) predlaže okvirni sustav vođenja bilježaka po razredima prema proznom i lirskom tekstu:

Prvi razred

Prozni tekst

- Zasebna bilježnica za lektiru (dnevnik čitanja)
- Ime pisca
- Naslov knjige
- Ime glavnog lika i zašto ga želi ili ne želi za prijatelja (u tekstu pronaći bar jednu osobinu i prepisati je)
- Pronaći glavni događaj i dati mu naslov

- Ilustracija proznog teksta

Lirski tekst

- Ime pjesnika
- Naslov pjesme
- Prepisati dva reda (stiha) koji se najlakše pamte
- Naslikati zamišljenu sliku u pjesmi

Drugi razred

Prozni tekst

- Zasebna bilježnica za lektiru
- Ime pisca
- Naslov knjige
- Imenovanje glavnih i sporednih likova
- Osobine glavnih likova prepisati u bilježnicu za lektiru
- Izdvojiti barem dva događaja i dati im naslov
- Izdvojiti glavni lik i ilustrirati ga prema zamišljanju

Lirski tekst

- Ime pjesnika
- Naslov pjesme
- Izdvojiti kiticu i opisati zamišljenu sliku
- Prepisati „lijepo“, „smiješno“ riječi iz pjesme
- Prepisati riječi u kojim se slažu (podudaraju) posljednji slogovi
- Naslikati naslov pjesme ili odabranu kiticu prema zamišljanju

Treći razred

Prozni tekst

- Zasebna bilježnica za lektiru
- Ime pisca

- Naslov knjige
- Bilješke tijekom čitanja
- Odrediti glavne događaje u fabuli: dati im naslov
- Odabrati najzanimljiviji događaj i sažeto ga prepričati
- Dati svoje mišljenje o najzanimljivijem događaju
- Odrediti mjesto glavnog događaja
- Interpretacija likova
- Imenovati glavne i sporedne likove
- Osobine i postupke glavnih likova potkrijepiti riječima iz teksta

Bilješke nakon čitanja

- Odrediti vrstu pročitana književnoumjetničkog teksta

Zadaci za stvaralačko izražavanje: završetak književnoumjetničkog teksta kakav bi učenik želio, književnoumjetnički tekst u stripu ili ilustracija najzanimljivijeg događaja, likova

Lirski tekst

- Ime pjesnika
- Naslov knjige ili zbirke
- Naslov pjesme
- Bilješke poslije čitanja
- Prepisati stih/stihove koji potiču maštu
- Prepisati riječi rime

Bilješke poslije drugog čitanja

- Odrediti o komu ili o čemu je pjesma pjevana
- Odrediti kakva je pjesma
- Jezično oblikovati poruku pjesme

Zadaci za stvaralačko izražavanje: napisati pjesmu uporabom nekih pjesnikovih riječi, osjećaje potaknute pjesmom izraziti bojom ili riječima, dopuniti pjesmu novim stihovima

Četvrti razred

Prozni tekst

- Zasebna bilježnica za lektiru
- Ime pisca
- Naslov knjige
- Naslov pripovijetke
- Kraća bilješka o piscu

Bilješke tijekom čitanja

- Glavni događaji u fabuli: dati im naslov, sažeto ih prepričati
- Pronaći stranicu na kojoj su opisani: glavni događaj, priroda (pejsaž), unutarnji prostor, vanjski prostor
- Osobno mišljenje o djelu u cjelini
- Interpretacija likova
- Imenovanje glavnih i sporednih likova
- Mišljenje o osobinama i postupcima glavnih likova (potkrijepiti citatima iz književnoumjetničkog teksta)
- Citiranje zanimljivih misli iz književnoumjetničkog teksta

Bilješke nakon čitanja

- Tema književnoumjetničkog djela
- Mjesto i vrijeme ostvarivanja radnje
- Poruka književnoumjetničkog djela
- Zadaci sa samostalnim radom: odrediti kojoj književnoj vrsti pripada pročitani književnoumjetnički tekst, vlastita izreka, aforizam ili dosjetka nekog lika, književnoumjetnički tekst u stripu ili ilustracija književnoumjetničkog teksta

Lirski tekst: slično kao i u trećem razredu.

Cilj dnevnika čitanja nikako nije da se njime koristimo kao sredstvom provjere jesu li učenici pročitali pojedino književnoumjetničko djelo, već da učenik u njemu uobliči svoje misli i doživljava, a za učitelja je prilika da uđe u unutarnji svijet svojih učenika. (Gabelica i Težak, 2017)

9. PRAĆENJE I OCJENJIVANJE LEKTIRE

Praćenje i ocjenjivanje sastavni je dio svakoga kvalitetnog rada u kojem želimo uvidjeti kreće li se naš proces prema cilju kojem težimo. Ocjenjivanje je važan dio procesa učenja jer omogućuje i učitelju i učeniku da saznaju jesu li ciljevi učenja postignuti. (Gabelica i Težak, 2017)

Ocjenjivanjem lektire učitelj dobiva povratnu informaciju o tome koliko je uspješno učenike motivirao za čitanje pojedinog književnoumjetničkog djela te koliko je pridonio stjecanju navike čitanja. Ocjena je odraz kvalitete rada učenika, učitelja, njihovog suradničkog odnosa te nikako ne smije biti sredstvo kažnjavanja, zastrašivanja ili održavanja discipline u nastavi lektire. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Ocjena bi trebala biti istoznačna u svim našim školama, no istraživanja su pokazala da kriteriji ocjenjivanja nisu ujednačeni, razlikuju se između škola i razrednih odjela iste škole te se oblikuju ovisno o kvaliteti razrednog odjela. Učitelji bi kriterije za ocjenjivanje i sustavno praćenje trebali dogovoriti na razrednim školskim aktivima. (Lučić-Mumlek, 2004b)

Prema Lučić-Mumlek (2004b:86-87), uvjeti za uspješno ocjenjivanje lektire su:

- redovitost koja daje povratnu informaciju o uspjehu obavljene zadaće ili aktivnosti te je poticaj za daljnje zalaganje za uspjeh,
- objektivnost koja bi trebala prikazivati istinski stupanj stečenih spoznaja učenika, njegovog umijeća, sposobnosti, interesa i zalaganja,
- javnost ocjene koja omogućuje učeniku da pred svima čuje komentar svoga postignuća i dobije povratnu informaciju od učitelja i suučenika,
- individualiziranost koja nudi pojedinačan pristup svakom učeniku jer se učenici razlikuju u mogućnostima i sposobnostima te
- isticanje uspješnosti učenika.

Ocjena mora ispunjavati zahtjeve objektivnosti, osjetljivosti, valjanosti i pouzdanosti, u suprotnom se javljaju subjektivne pogreške prilikom ocjenjivanja. Jedna od subjektivnih pogrešaka je halo-efekt koji se očituje u stavu učitelja prema ocjeni osobina učenika. Jedan od načina kako to spriječiti je taj da učitelj ne zna čiji rad čita i ocjenjuje. Jedna od pogrešaka kod ocjenjivanja je i kada prema prosudbi učitelja nema izrazito dobrih ni loših radova, pa koristi samo srednju ocjenu za sve. Ustaljene norme ocjenjivanja ne bi trebale postojati, već bi trebale biti različite u odnosu na svakog učenika i svako lektirno djelo. (Lučić-Mumlek, 2004b)

U hrvatskim školama služimo se ljestvicom od pet ocjena: nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i izvrstan (5). No uz brojčanu ocjenu, u dnevnik lektire učitelj bi trebao napisati i komentar i pohvalu te na taj način učenike poticati na daljnji trud. Na satu lektire bi trebali još sve prokomentirati s učenicima i razjasniti eventualne nedoumice kod tumačenja ocjene. (Gabelica i Težak, 2017)

Načini pregledavanja, ispravljanja i ocjenjivanja pisanih lektirnih radova provode se na različite načine. U praksi se najčešće provodi pregledavanje, ispravljanje i ocjenjivanje radova po redu, pregledavanje i ispravljanje nekoliko radova boljih i slabijih učenika, nakon čega se određuju kriteriji za ocjenjivanje, te pregledavanje svih pisanih radova, a zatim uspoređivanje tih radova u parovima kako bi se kriteriji ocjenjivanja prilagodili pojedinom lektirnom djelu. (Lučić-Mumlek, 2004b)

9.1. Elementi ocjenjivanja lektire

Prvo po čemu temeljimo ocjenu jest pročitano djelo. Učenik zaslužuje pozitivnu ocjenu ako je pročitao lektirno djelo čak i ako nije ispunio ostale zadaće. Zatim obraćamo pozornost na učenikove bilješke i koliko nove spoznaje nakon pročitano djela primjenjuje u različitim oblicima radnih aktivnosti. Pozornost trebamo obratiti i na učenikovo zalaganje te pratiti i bilježiti redovito čitanje dogovorenih lektirnih djela. Pri ocjenjivanju dnevnika čitanja u obzir uzimamo sadržaj, stil i jezik, pravopis te opći dojam. (Lučić-Mumlek, 2004b)

10. ŠKOLSKA KNJIŽNICA

Školska knjižnica prikuplja, obrađuje i koristi sve izvore znanja te je informacijsko i komunikacijsko središte svake škole. To je mjesto partnerskog odnosa između učenika, učitelja i knjižničara. Školska knjižnica temelj je za razumijevanje odgojno-obrazovnog procesa svake škole, te ona omogućava svakom učeniku da ostvari svoj osobni prostor za učenje. (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004)

Zadaće školske knjižnice su: podržavanje obrazovnih ciljeva prema nastavnom planu i programu, razvijanje navike korištenja knjižnice kroz cijeli život uz poticanje navike i užitka u čitanju i učenju, pružanje mogućnosti za stvaralaštvo i kreiranje novih informacija za poticanje učenja, mašte i užitka, osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima informacija, organiziranje aktivnosti koji potiču kulturnu i društvenu svijest, surađivanje s učenicima, učiteljima, administracijom i roditeljima, te promicanje čitanja u školi i izvan nje. (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004)

10.1. Fond knjižnice

Da bi se knjižnica uopće mogla nazvati školskom knjižnicom, Zakonom o školstvu i pedagoškim standardima određeno je da bi knjižnica trebala imati najmanje 2 500 knjiga te najmanje osam do deset knjiga po učeniku. Uz to, fond knjižnice trebao bi biti prilagođen nastavnom planu i programu i potrebama učenika. (Blažeković i Furlan, 1993)

Fond knjiga osnova je svake školske knjižnice. Ništa ne može utjecati na kvalitetu knjižnice koliko fond knjiga. Nedostatak knjiga, pogrešno odabrane i zastarjele knjige drastično mijenjaju njenu kvalitetu. (Blažeković i Furlan, 1993)

Učenički dio fonda uključuje: knjige za obveznu lektiru, popularno-znanstvenu i informativnu literaturu iz svih predmeta, enciklopedije, leksikone, rječnike, pravopise, atlase, dječje literarne i druge časopise, novine, knjige na stranim jezicima koji se uče u

školi te ostali knjižnički materijal, kao što su filmovi, slike i fotografije. (Blažeković i Furlan, 1993)

Najveću pažnju treba posvetiti izboru i nabavi obveznih lektirnih naslova koje učenici moraju pročitati u okviru nastave hrvatskog jezika, što nije nimalo jednostavno. Prije svega treba odabrati djela koja su najpotrebnija. Značajnu ulogu u tome ima školski knjižničar koji kao poznavatelj izdavačke djelatnosti za djecu može preporučiti ona djela za koja predviđa da bi najbolje odgovarala školskoj knjižnici po svojoj literarnoj i pedagoškoj vrijednosti. Pri nabavci lektirnih naslova knjižničar treba surađivati i s učiteljima. Najčešće se nabavlja po 20 lektirnih naslova, budući da u razrednim odjelima nema više od 40 učenika. Ako knjižničar napravi redoslijed čitanja tih naslova po razrednim odjelima i više paralelnih razreda može pročitati zadani lektirni naslov. (Blažeković i Furlan, 1993)

Školska knjižnica u fondu obveznih lektirnih naslova prvenstveno mora imati klasična djela kao što su *Družba Pere Kvržice* i *Vlak u snijegu* Mate Lovraka, *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, *Bajke* braće Grimm i Hansa Christiana Andersena te druga djela trajne vrijednosti. (Blažeković i Furlan, 1993)

Veliku pažnju treba posvetiti izboru knjiga za učenike prvih razreda koji su početnici u čitanju. Kvaliteta tih knjiga i ilustracija mora biti visoka, nipošto ne smijemo nabavljati bezvrijedna, likovno promašena izdanja lošeg jezika. Knjižničar se može posavjetovati s učiteljem Likovne kulture pri izboru slikovnica i ilustriranih knjiga. Svaku knjigu koja je namijenjena učenicima prvih razreda knjižničar mora i sam pročitati te ocijeniti jezik, stil i sadržaj. (Blažeković i Furlan, 1993)

Osiguravanjem kvalitetnog fonda knjiga za učenike nižih razreda osnovne škole činimo knjižnicu privlačnom budućem čitatelju te u njemu pobuđujemo ljubav prema knjizi i čitanju već od samih početaka školovanja. (Blažeković i Furlan, 1993)

10.2. Školski knjižničar

Školski knjižničar ima veliku odgovornost u školi kao nastavnik i partner u odgojno-obrazovnom procesu te kao stručnjak za informacije. (Šerić, 2005) U suradnji s učiteljima,

učenicima i stručnim suradnicima osuvremenjuje odgojno-obrazovni proces na način da u funkciju stavlja sve izvore znanja. Tijekom školske godine za svako nastavno područje organizira najmanje dva sata u školskoj knjižnici kako bi učenici upoznali izvore znanja koje ona nudi iz pojedinog područja. Također pridonosi osposobljavanju učenika za samostalno učenje i korištenje udžbeničke i dopunske literature te pomaže pri izboru knjiga i drugih izvora za učenje i razonodu. Školski knjižničar timskim radom s učiteljima i stručnim suradnicima radi na povezivanju predmetnih područja, korelaciji sličnih ili jednakih nastavnih sadržaja, te organizira školske projekte, nastavne dane u školskoj knjižnici, tematske izložbe i slično. Također organizira čitateljski klub, stvaralačke radionice te surađuje s voditeljima raznih grupa za učenike koje pojedina škola nudi. (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004)

10.3. Uloga školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu

Školska knjižnica treba biti dostupna svim učenicima, učiteljima, stručnim suradnicima i ostalim djelatnicima škole. Trebala bi osposobljavati učenike za samostalni rad, buditi njihovu radoznalost, te stvarati naviku čitanja i praćenja literature. Njezina uloga je također i stvaranje vještina korištenja svih izvora informacija. Školska knjižnica trebala bi organizirati i pomagati u radu s izvannastavnim aktivnostima i sudjelovati u aktivnostima s nadarenim učenicima, te bi sadržajem i opsegom fonda trebala udovoljavati zahtjevima nastavnih planova i programa. (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004)

U nižim razredima osnovne škole razvijaju se vještine čitanja i pisanja. Školskoj knjižnici u radu s učenicima prioritet treba biti poticanje čitanja kao jezične djelatnosti i temelja obrazovanja. Preduvjeti za uspješno učenje svih predmeta su razvijanje čitalačke pismenosti čime se potiče pisano i govorno izražavanje učenika, usvajanje novih znanja te bogaćenje rječnika. (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006)

U prvom razredu učenike upoznajemo s prostorom školske knjižnice i sa školskim knjižničarom. Potrebno ih je naučiti razliku između knjižnice i knjižare, naučiti ih

posuđivati, čuvati i vraćati knjige na vrijeme, te pokazati razlike između knjiga (npr. slikovnice i romana). (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006)

U drugom razredu učenike potičemo na samostalno snalaženje u školskoj knjižnici te na doživljavanje knjige kao motivacijskog sredstva za različite aktivnosti u knjižnici. Također ih učimo aktivnom slušanju, usvajanju novih riječi i bogatimo njihov rječnik. U drugom razredu učenik stječe naviku čitanja dječjih časopisa, te bi ih trebao znati prepoznati i imenovati, te ih razlikovati prema vremenu izlaženja (tjednik, mjesečnik). (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006)

U trećem razredu učenici trebaju savladati samostalno čitanje književnoumjetničkih tekstova. Trebaju znati imenovati osobe koje su važne za nastanak knjige, kao što su autor, ilustrator i prevoditelj, te trebaju znati prepoznati dijelove knjige (naslovna stranica, sadržaj, bilješke o piscu, izdanje, nakladnik) i podatke o knjizi. (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006)

U četvrtom razredu učenici uče razlikovati književnoumjetnička i popularno-znanstvena djela te stručnu literaturu. Učenike upoznajemo s referentnom zbirkom (enciklopedija, leksikon, rječnik, pravopis, atlas) i s načinima njezine uporabe u svrhu proširivanja znanja. (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006)

10.4. Uloga školske knjižnice u nastavi lektire

U svakodnevnoj nastavnoj praksi važno je učenicima omogućiti napredak u učenju što postizemo uporabom informacija pohranjenih i zabilježenih na različitim medijima. Upravo zbog toga javlja se potreba za cjelovitim uključivanjem školske knjižnice u nastavu. (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević, 2004)

Dio nastave lektire učitelj može održati u školskoj knjižnici u suradnji sa školskim knjižničarom. Nastavu u knjižnici poželjno je organizirati što više tijekom školske godine i koliko je to moguće jer pozitivno ozračje u školskoj knjižnici i prijateljski naklonjen knjižničar uvelike utječu na razvoj pozitivnih osobina kod učenika i poticajno djeluju na razvoj ljubavi prema knjizi. (Lučić-Mumlek, 2004a)

No, na nastavu lektire u školskoj knjižnici i općenito na satu u učionici uvelike može utjecati fond knjiga koji se nudi u školskoj knjižnici. Nedostatak knjiga učiteljima može stvoriti problem na način ako lektirnih naslova pojedine knjige nema dovoljno u školskoj knjižnici, učitelj tu knjigu nažalost neće ni uvrstiti u popis lektire za svoj razred. U nastavku slijedi prikaz istraživanja pod naslovom „*Zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire*“ provedenog na uzorku učitelja razredne nastave u Republici Hrvatskoj koji će nam prikazati koji su kriteriji učitelja za odabir pojedine knjige za popis lektire, koliko su zapravo lektirni naslovi zastupljeni u školskim knjižnicama te stvara li nedostatak knjiga učiteljima problem.

11. ISTRAŽIVANJE

11.1. Cilj istraživanja

Lektira je kao tema vrlo aktualna, ali premalo znanstveno i stručno obrađena. Ovim istraživanjem žele se ispitati stavovi i mišljenja učitelja razredne nastave o zastupljenosti lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriteriju odabira za obvezan popis lektire. Stoga, na osnovi uvodnih postavki, iskazuje se sljedeći cilj istraživanja:

Na uzorku učitelja razredne nastave utvrditi koji su njihovi kriteriji za odabir pojedine knjige za obvezan popis lektire, kolika je zastupljenost lektirnih naslova u školskim knjižnicama, te ispitati stavove učitelja razredne nastave o mogućim rješenjima za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima.

11.2. Zadaci istraživanja

Iz postavljenog cilja proizašli su sljedeći zadaci istraživanja:

- 1) utvrditi zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire
- 2) utvrditi stavove učitelja o prijedlozima za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima.

11.3. Osnovni skup (populacija) i uzorak istraživanja

Osnovni skup odnosno populacija ovog istraživanja bili su učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske (N = 202). Upitnici su provedeni u sljedećim školama:

- 1) Osnovna škola Centar, Pula
- 2) Osnovna škola Vidikovac, Pula
- 3) Osnovna škola Veli Vrh, Pula
- 4) Osnovna škola Šijana, Pula

- 5) Osnovna škola Veruda, Pula
- 6) Osnovna škola Stoja, Pula
- 7) Osnovna škola Petra Preradovića, Pitomača (s područnim školama Dinjevac, Grabrovnica, Kladare, Mala Črešnjevica, Otrovanec, Sedlarica, Stari Gradac, Starogradački Marof, Turnašica i Velika Črešnjevica).

Dio upitnika ispunjen je i putem interneta. Upitnik je postavljen na mrežnoj stranici Facebook na sljedećim stranicama i grupama za učitelje (<https://www.facebook.com/>):

- 1) Učitelji razredne nastave, ujedinite se
- 2) Stručni ispit za učitelje razredne nastave (Hrvatska)
- 3) Učitelji u produženom boravku
- 4) Učitelji, nastavnici, profesori
- 5) Tajništvo škole-pitanja i odgovori
- 6) Nastavnici organizirano.

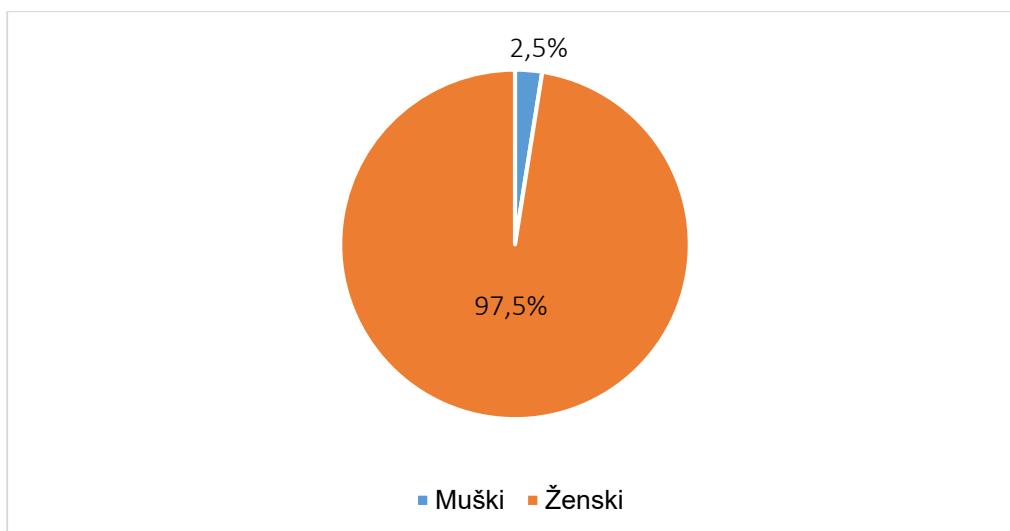
11.4. Metode, postupci, instrumenti

Empirijski dio temelji se na rezultatima dobivenim istraživanjem i utvrđenim stavovima i mišljenjima učitelja o zastupljenosti lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriteriju odabira za obvezan popis lektire. Postupak koji smo koristili za utvrđivanje rezultata ispitivanja jest anketiranje pomoću upitnika za učitelje razredne nastave. Sudjelovanje ispitanika u istraživanju bilo je anonimno, a upitnik je konstruiran i upotrebljen isključivo za potrebe znanstvenog istraživanja. Istraživanje je obuhvatilo 202 učitelja razredne nastave putem anketnoga upitnika (Prilog 2.) od sedam pitanja. Prva dva pitanja ispituju spol i godine radnog iskustva u djelatnosti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Sljedeća tri pitanja ispituju kriterije po kojima učitelji odabiru knjige za obvezan popis lektire. Šesto pitanje, odnosno zadatak sastoji se od sedam tvrdnji koje također ispituju kriterije po kojim učitelji odabiru knjige u obveznome popisu lektire. Učitelji su svoje mišljenje izražavali na skali od 1 do 5, odnosno na skali Likertovog tipa. Skala se sastoji od pet stupnjeva kojima saznajemo učiteljeva slaganja, odnosno neslaganja s određenim tvrdnjama (1 – u potpunosti se ne slažem, 2 – djelomično se ne slažem, 3 –

ne mogu se odlučiti, 4 – djelomično se slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Zadnje pitanje odnosi se na prijedloge učitelja za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima. Istraživanju je prethodilo davanje usmenih i pismenih uputa učiteljima o načinu popunjavanja anketnog upitnika.

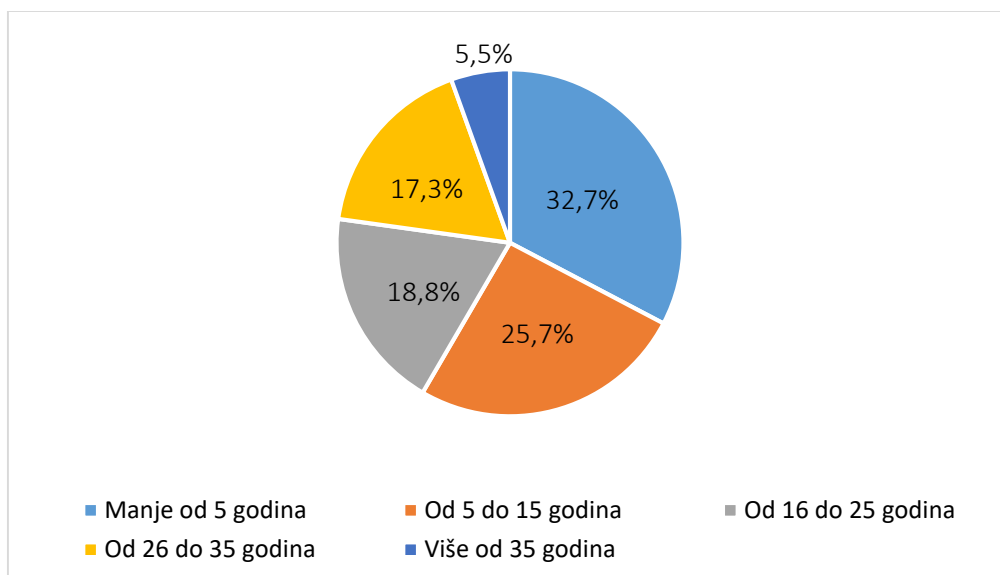
11.5. Obrada podataka

Dobiveni podatci obrađeni su pomoću online Google obrasca (<https://www.google.hr/intl/hr/forms/about/>). U nastavku slijedi prikaz rezultata anketnog upitnika (Prilog 2.) s razradom po pitanjima.

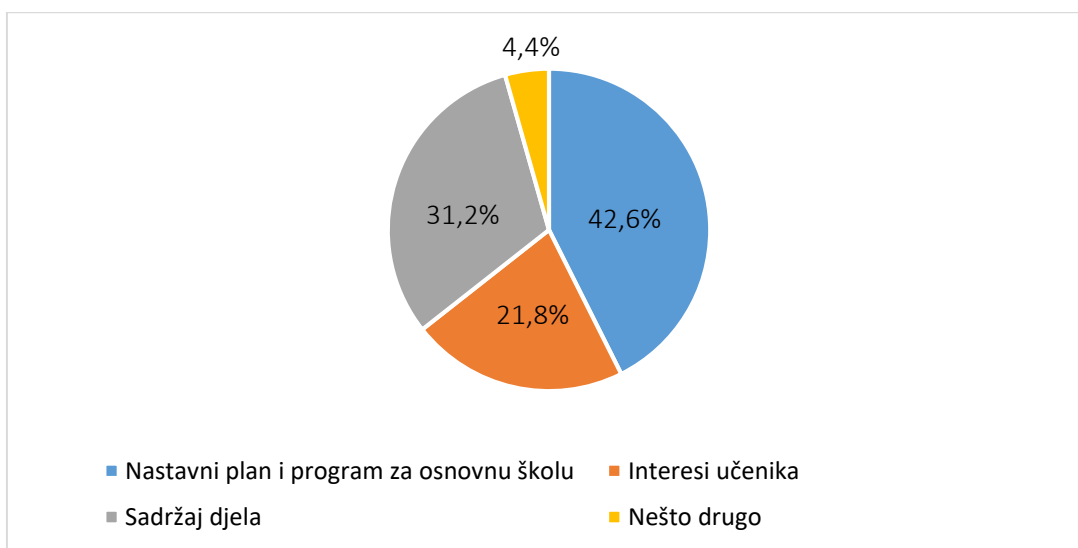
Graf 1. Grafički prikaz spola ispitanika

Dobiveni podatci sa Grafa 1. prikazuju da je najveći postotak ispitanika ženskog spola, točnije njih 97,5%. Samo 2,5% ispitanika je muškog spola.

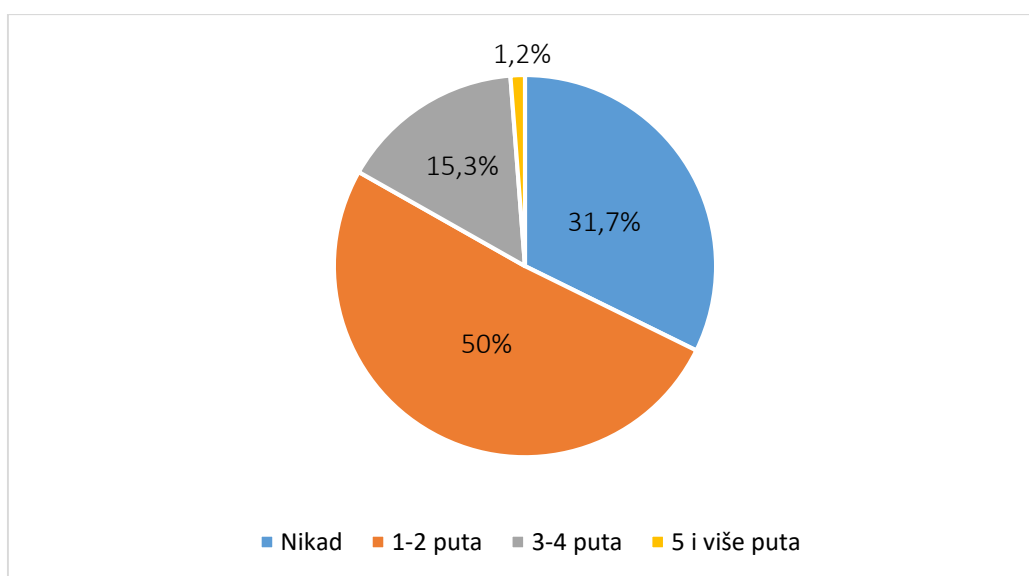
Graf 2. Radno iskustvo ispitanika u djelatnosti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja

Analiza dobivenih podataka u Grafu 2. prikazuje da najveći postotak ispitanika (32,7%) ima manje od 5 godina radnog iskustva u djelatnosti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Od 5 do 15 godina radnog iskustva ima 25,7% ispitanika, od 16 do 25 godina radnog iskustva 18,8% ispitanika, a od 26 do 35 godina 17,3% ispitanika. Najmanji postotak ispitanika (5,5%) ima više od 35 godina radnog iskustva u djelatnosti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

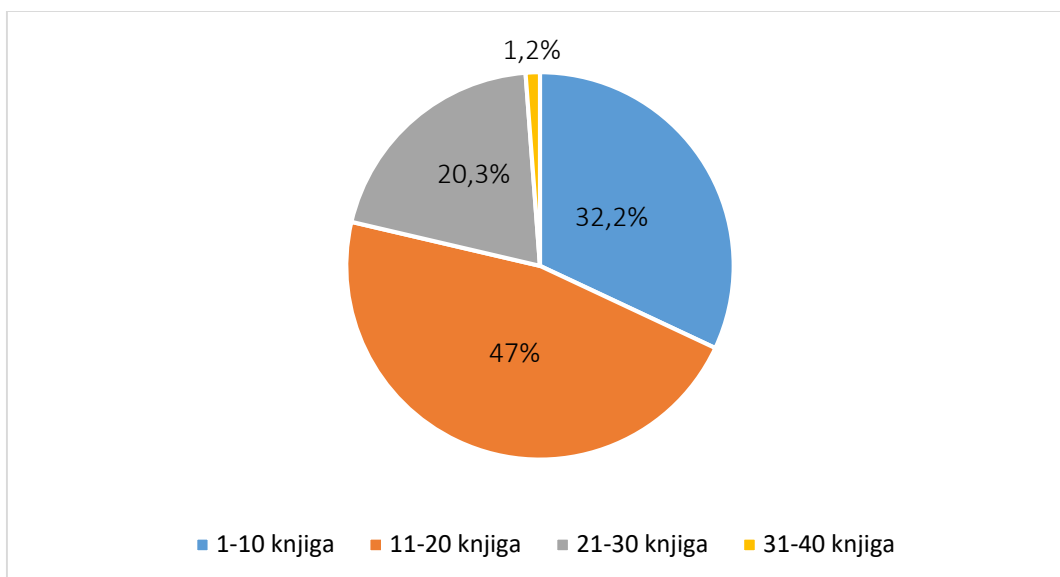
Graf 3. Najbitnije pri odabiru pojedine knjige u popisu lektire za njihov razred

Na pitanje „Što Vam je najbitnije pri odabiru pojedine knjige u popisu lektire za Vaš razred?“ najveći postotak ispitanika (42,6%) odabralo je odgovor „Nastavni plan i program za osnovnu školu.“ 21,8% ispitanika odabralo je odgovor „interesi učenika“, a 31,2% ispitanika najbitniji je sadržaj djela. Najmanji postotak ispitanika, njih 4,4% odabralo je odgovor „nešto drugo“ pri čemu su ispitanici navodili da im je sve od navedenog važno, da im je najbitnija dostupnost djela u školskoj knjižnici, te da pojedinu knjigu odabiru prema sposobnostima i intelektualnom razvoju učenika.

Graf 4. Učestalost održavanja sata lektire u školskoj knjižnici u jednoj školskoj godini

Najveći postotak ispitanika (50%) na pitanje „Koliko često u jednoj školskoj godini održavate sat lektire u školskoj knjižnici?“ odabralo je odgovor „1-2 puta“, dok 31,7% ispitanika nikad ne održava sat lektire u školskoj knjižnici u jednoj školskoj godini. 15,3% ispitanika sat lektire u školskoj knjižnici održava 3 do 4 puta, a njih najmanje, 1,2% ispitanika sat lektire u školskoj knjižnici održava 5 i više puta u jednoj školskoj godini.

Graf 5. Dostupnost knjiga na temelju jednog djela u školskoj knjižnici ispitanika

Na pitanje „Koliko je otprilike dostupno knjiga na temelju jednog djela u Vašoj školskoj knjižnici?“ najveći postotak ispitanika, njih 47% izjasnilo se odgovorom „11-20 knjiga.“ 32,2% ispitanika dostupno je 1 do 10 knjiga po djelu u školskoj knjižnici, a 20,3% ispitanika dostupno je 21 do 30 knjiga. Najmanjem postotku ispitanika (1,2%) dostupno je 31 do 40 knjiga na temelju jednog djela u školskoj knjižnici.

Slijedi 7 čestica, odnosno varijabli koje se odnose na to po kojim kriterijima učitelji odabiru knjige za obvezan popis lektire. Učitelji su svoje mišljenje izražavali na skali od 1 do 5, odnosno na skali Likertovog tipa. Skala se sastoji od pet stupnjeva kojima saznajemo učiteljeva slaganja, odnosno neslaganja s određenim tvrdnjama (1 – u potpunosti se ne slažem, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – ne mogu se odlučiti, 4 – djelomično se slažem, 5 – u potpunosti se slažem).

Promatrane varijable upitnika jesu:

- 1) Za svoj razred biram pojedinu knjigu jer se meni ta knjiga osobno svidjela.
- 2) Ponavljam istovjetan popis lektire koji sam sastavio/sastavila u radu s više učeničkih generacija, odnosno školskih godina.

- 3) Sastavljam popis lektire na temelju dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici.
- 4) Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire zadanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu.
- 5) Dostupna su mi sva djela s obveznog popisa lektire zadanog Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici.
- 6) Broj dostupnih djela u školskoj knjižnici utječe na moj odabir djela za popis lektire.
- 7) Smatram da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bih ih svaki put mogao/mogla održati u knjižnici.

Tablica 1. *Za svoj razred biram pojedinu knjigu jer se meni ta knjiga osobno sviđela.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	<i>f</i>	%
Za svoj razred biram pojedinu knjigu jer se meni ta knjiga osobno sviđela.	U potpunosti se ne slažem	16	7,9%
	Djelomično se ne slažem	37	18,3%
	Ne mogu se odlučiti	36	17,8%
	Djelomično se slažem	89	44,1%
	U potpunosti se slažem	24	11,9%
Ukupno:		202	100%

Za prvu varijablu „Za svoj razred biram pojedinu knjigu jer se meni ta knjiga osobno sviđela“, dobiveni podatci (Tablica 1.) pokazuju da se s njom u potpunosti ne slaže najmanji broj ispitanika, točnije 16 (7,9%) učitelja, 37 (18,3%) učitelja se djelomično ne slaže, 36 (17,8%) učitelja se ne može odlučiti slažu li se s tvrdnjom, dok se u potpunosti slaže s tvrdnjom 24 (11,9%) učitelja. Najveći broj ispitanika, odnosno njih 89 (44,1%) se djelomično slaže s tvrdnjom što ukazuje na to da je kod većine učitelja jedan od kriterija biranja pojedine knjige za svoj razred taj što im se ta knjiga osobno sviđela. Aritmetička sredina iznosi 3,34.

Tablica 2. *Ponavljam istovjetan popis lektire koji sam sastavio/sastavila u radu s više učeničkih generacija, odnosno školskih godina.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	f	%
Ponavljam istovjetan popis lektire koji sam sastavio/sastavila u radu s više učeničkih generacija, odnosno školskih godina.	U potpunosti se ne slažem	34	16,8%
	Djelomično se ne slažem	49	24,3%
	Ne mogu se odlučiti	44	21,8%
	Djelomično se slažem	66	32,6%
	U potpunosti se slažem	9	4,5%
Ukupno:		202	100%

Dobiveni podatci iz Tablice 2. pokazuju da se s tvrdnjom „*Ponavljam istovjetan popis lektire koji sam sastavio/sastavila u radu s više učeničkih generacija, odnosno školskih godina*“ u potpunosti ne slaže 34 (16,8%) ispitanika, 49 (24,3%) ispitanika se djelomično ne slaže, a približan broj ispitanika, točnije njih 44 (21,8%) se ne može odlučiti. Najveći broj ispitanika, njih 66 (32,6%) se djelomično slaže s tvrdnjom, a najmanje ispitanika, njih 9 (4,5%) se u potpunosti slaže. Aritmetička sredina iznosi 3,34.

Tablica 3. *Sastavljam popis lektire na temelju dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	f	%
Sastavljam popis lektire na temelju dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici.	U potpunosti se ne slažem	12	5,9%
	Djelomično se ne slažem	17	8,4%
	Ne mogu se odlučiti	21	10,4%
	Djelomično se slažem	78	38,7%
	U potpunosti se slažem	74	36,6%
Ukupno:		202	100%

Najveći broj ispitanika, odnosno 78 (38,7%) učitelja djelomično se slaže s tvrdnjom „Sastavljam popis lektire na temelju dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici“, dok se u potpunosti slaže 74 (36,6%) ispitanika. 21 (10,4%) ispitanik se ne može odlučiti slaže li se s tvrdnjom, njih 17 (8,4%) se djelomično ne slaže, a 12 (5,9%) ispitanika se u potpunosti ne slaže. Prema dobivenim podacima iz Tablice 3. zaključujemo da je učiteljima popis lektire za njihov razred temeljen na dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici. Izračunata je aritmetička sredina 3,34.

Tablica 4. *Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire zadanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	f	%
Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire zadanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu.	U potpunosti se ne slažem	11	5,5%
	Djelomično se ne slažem	35	17,3%
	Ne mogu se odlučiti	56	27,7%
	Djelomično se slažem	78	38,6%
	U potpunosti se slažem	22	10,9%
Ukupno:		202	100%

Prema podacima iz Tablice 4. najmanji broj ispitanika, njih 11 (5,5%) u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom „Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire zadanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu“, 35 (17,3%) ispitanika se djelomično ne slaže, a 56 (27,7%) ispitanika se ne može odlučiti. Najveći broj ispitanika, 78 (38,6%) učitelja djelomično se slaže s tvrdnjom, dok se u potpunosti slaže njih 22 (10,9%). Aritmetička sredina je 3,34.

Tablica 5. *Dostupna su mi sva djela s obveznog popisa lektire zadanog Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	f	%
Dostupna su mi sva djela s obveznog popisa lektire zadanog Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici.	U potpunosti se ne slažem	28	13,9%
	Djelomično se ne slažem	27	13,4%
	Ne mogu se odlučiti	18	8,9%
	Djelomično se slažem	65	32,2%
	U potpunosti se slažem	64	31,6%
Ukupno:		202	100%

Analiza prikupljenih podataka pokazuje da se 28 (13,9%) ispitanika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom „Dostupna su mi sva djela s obveznog popisa lektire zadanog Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici“, 27 (13,4%) ispitanika se djelomično ne slaže, a njih 18 (8,9%) se ne može odlučiti. 65 (32,2%) ispitanika se djelomično složilo s navedenom tvrdnjom, a 64 (31,6%) ispitanika se u potpunosti složilo. Iz priloženih podataka vidi se da su učiteljima ipak dostupna sva djela s obveznog popisa lektire zadanog *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici*. Aritmetička sredina iznosi 3,34.

Tablica 6. *Broj dostupnih djela u školskoj knjižnici utječe na moj odabir djela za popis lektire.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	f	%
Broj dostupnih djela u školskoj knjižnici utječe na moj odabir djela za popis lektire.	U potpunosti se ne slažem	11	5,4%
	Djelomično se ne slažem	16	7,9%
	Ne mogu se odlučiti	27	13,4%
	Djelomično se slažem	88	43,6%
	U potpunosti se slažem	60	29,7%
Ukupno:		202	100%

Najveći broj ispitanika, njih 88 (43,6%) djelomično se slaže s tvrdnjom „Broj dostupnih djela u školskoj knjižnici utječe na moj odabir djela za popis lektire“, a 60 (29,7%) ispitanika se u potpunosti slaže. 27 (13,4%) ispitanika ne može se odlučiti slaže li se s tvrdnjom, 16 (7,9%) se djelomično ne slaže, a najmanji broj, njih 11 (5,4%) se u potpunosti ne slaže. Aritmetička sredina iznosi 3,34.

Tablica 7. *Smatram da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bi ih svaki put mogao/mogla održati u knjižnici.*

Tvrdnja	Stupanj slaganja/ne slaganja	<i>f</i>	%
Smatram da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bi ih svaki put mogao/mogla održati u knjižnici.	U potpunosti se ne slažem	23	11,4%
	Djelomično se ne slažem	35	17,3%
	Ne mogu se odlučiti	48	23,8%
	Djelomično se slažem	62	30,7%
	U potpunosti se slažem	34	16,8%
Ukupno:		202	100%

S tvrdnjom „Smatram da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bi ih svaki put mogao/mogla održati u knjižnici“ najmanji broj ispitanika se u potpunosti ne slaže, točnije njih 23 (11,4%), 35 (17,3%) ispitanika se djelomično ne slaže, a 48 (23,8%) ispitanika nije sigurno da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bi ih se svaki put moglo održavati u knjižnici. Najveći broj ispitanika, njih 62 (30,7%) djelomično se slaže s navedenom tvrdnjom, a 34 (16,8%) se u potpunosti slaže. Aritmetička sredina je 3,34.

U anketnom upitniku zadnje pitanje bilo je otvorenog tipa gdje smo ispitanicima dali na izbor da napišu prijedloge za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima. Odgovore smo iščitali i prikazujemo grupirane rezultate:

1. Trebale bi se uvesti modernije i novije, ali nadasve knjige koje su primjerene učenicima u lektirni popis. Također sudionici smatraju da bi se trebala obratiti pozornost na interese učenika te da bi učenici sami trebali birati naslove za popis lektire u dogovoru s učiteljem.
2. Smatra se da bi pristup lektiri trebao biti što kreativniji. Učitelji navode da bi učenike trebalo motivirati kroz igru, povezati djela s izvornom stvarnošću i iskustvom djeteta. Navode kako bi trebalo organizirati igrokaze na temu pojedine knjige, napraviti u razredu kutak za čitanje, izrađivati plakate i prezentacije o omiljenim knjigama, organizirati kvizove i čitateljske proslave.
3. Trebalo bi biti što manje prepričavanja i pisanja klasičnih bilježaka, odnosno dnevnika čitanja, a što više čitanja sa zadacima tijekom nastave. Također učitelji smatraju da bi satove lektire trebalo što više održavati u školskoj knjižnici i surađivati s knjižničarom.
4. Uz suradnju s knjižničarom, ispitanici smatraju da bi trebalo surađivati i s roditeljima i organizirati zajedničke radionice roditelja i djece.

12. ZAKLJUČAK

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja možemo zaključiti da zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici utječe na odabir djela za popis lektire kod učitelja razredne nastave. Uz dostupnost lektirnih naslova u školskoj knjižnici, bitniji kriteriji prema kojima sastavljaju popis lektire za svoj razred su i *Nastavni plan i program za osnovnu školu* te osobni doživljaj pojedine knjige.

Rezultati istraživanja ukazuju nam na to da su učitelji razredne nastave uglavnom zadovoljni trenutnim obveznim popisom lektire zadanim *Nastavnim planom i programom za osnovnu školu*, no smatraju da bi se trebala uvesti i nešto novija i modernija djela u navedeni popis. Većini učitelja dostupna su sva djela s navedenog obveznog popisa. U prosjeku im je dostupno 11-20 lektirnih naslova na temelju jednog djela u školskoj knjižnici.

Popis lektire poželjno bi bilo mijenjati kroz godine, međutim rezultati istraživanja nam pokazuju da učitelji kada jednom sastave popis lektire za pojedini razred, isti taj popis ponavljaju na više učeničkih generacija. Možemo pretpostaviti da je razlog tome učiteljev osobni doživljaj pojedine knjige. Važno je da učitelj pročita sva djela prije sastavljanja popisa lektire za svoj razred i odabere ona koja smatra najprikladnijima za svoje učenike, no također bi bilo poželjno da uvaži i interese svojih učenika te prijedloge svojih kolega i stručnih suradnika, pa čak i roditelja što bi rezultiralo i novim, „osvježenim“ popisom lektire.

Nadalje, učitelji razredne nastave održavaju sat lektire u školskoj knjižnici u prosjeku jednom do dva puta u jednoj školskoj godini, no većina smatra da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bi ih svaki put mogli održati u školskoj knjižnici. Međutim, to zahtjeva iznimnu organiziranost i učitelja i školskog knjižničara te u praksi za vrijeme nastavnog dana nije moguće baš svaki lektirni sat održati u knjižnici. Kao alternativa tome mogu biti razne izvannastavne aktivnosti koje učitelji i knjižničari zajedničkom suradnjom mogu organizirati. Ispitanici kao poticaj djeci na čitanje predlažu razne radionice, čitateljske proslave, prezentacije o omiljenim knjigama i slično, u što se sve mogu uključiti i roditelji

jer upravo su učitelji, knjižničari i roditelji oni koji trebaju u djeci probuditi ljubav prema knjizi i interesu za čitanjem već od samih početaka.

13. LITERATURA

1. Blažeković, T. i Furlan, B. (1993.) *Knjižnica osnovne škole*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka.
2. Blažević, I. (2007.) Motivacijski postupci u nastavi lektire. *Školski vjesnik*. (br. 56/6). str. 91.-100.
3. Gabelica, M. i Težak, D. (2017.) *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
4. Kovačević, D., Lasić-Lazić, J. i Lovrinčević, J. (2004.) *Školska knjižnica – korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske i komunikacijske studije Altagama.
5. Lučić-Mumlek, K. (2004.a) *Lektira u drugom razredu osnovne škole: priručnik za učitelje*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Lučić-Mumlek, K. (2004.b) *Lektira u razrednoj nastavi – metodički priručnik*. Zagreb: Školska knjiga.
7. *Nastavni plan i program za osnovnu školu u Republici Hrvatskoj* (2006.). Zagreb: Glasnik Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.
8. Rosandić, D. (1988.) *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Šerić, N. (2005.) Obrazovanje bez granica – suvremena uloga školske knjižnice. *Život i škola*. (br. 14/2). str. 153.-157.
10. Vranjković, Lj. (2011.) Lektira u razrednoj nastavi. *Život i škola*. (br. 25/3.). str. 193.-206.

14. PRILOZI

Prilog 1.: Popis lektire od prvog do četvrtog razreda osnovne škole prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu u Republici Hrvatskoj (2006:27-34)*:

Prvi razred:

1. Jacob i Wilhelm Grimm: *Bajke* (izbor)
2. Zvonimir Balog: *Male priče o velikim slovima*
3. Grigor Vitez: *A zašto ne bi*
4. Ljudevit Bauer: *Tri medvjeda i gitara*
5. Sunčana Škrinjarić: *Kako sanjaju stvari* ili *Plesna haljina žutog maslačka*
6. Jens Sigsgaard: *Pale sam na svijetu*
7. Ewa Janikowszky: *Baš se veselim* ili *Znaš li i ti* ili *Da sam odrastao* ili *Kako da odgovorim*
8. Željka Horvat-Vukelja: *Hrabrica* ili *Zdenko Slovojed* ili *Slikopriče* ili *Leteći glasovir* ili *Petra uči plivati*
9. Sonja Zubović: *Kako se gleda abeceda*
10. Ivanka Borovac: *Životinjska abeceda*
11. Stanislav Femenić: *Idi pa vidi*
12. Svjetlan Junaković: *Dome, slatki dome*
13. Jean-Baptiste Baronian: *Figaro, mačak koji je hrkao*
14. Ana Đokić-Pongrašić: *Nemaš pojma, Grizlijane*

Drugi razred:

1. Hans Christian Andersen: *Bajke* (izbor)
2. Ratko Zvrko: *Grga Čvarak*
3. Karel Čapek: *Poštarska bajka*
4. Carlo Collodi: *Pinokio*

5. Alan Aleksander Milne: *Medo Winnie zvani Pooh*
6. Dubravko Horvatić: *Stanari u slonu*
7. Nevenka Videk: *Pismo iz Zelengrada*
8. Nada Iveljić: *Nebeske barke* ili *Pronađeno blago* ili *Božićna bajka*
9. Želimir Hercigonja: *Poštar zeko Brzonogi* ili *Prašnjavko* ili *Kjel crna labud ptica* ili *Vodenjak i stara kruška*
10. Andrea Peterlik-Huseinović: *Plavo nebo* ili *Ciconia ciconia*
11. Desa Muck: *Anica i sportski dan* ili *Anica i čarobnica Lili*
12. Ela Peroci: *Djeco, laku noć* (izbor)
13. Ivica Bednjanec: *Male ljubavi*
14. Mila Željeznjak: *Sretne priče*
15. Božidar Prosenjak: *Miš*
16. Hrvoje Kovačević: *General Kiro miš*
17. Larisa Mravunac: *Dječak u zvjezdanim čizmama*
18. Charles Perrault: *Bajke* (izbor: *Vile*, *Kraljević Čuperak*, *Mačak u čizmama*, *Pepeljuga*, ili *Ljepotica i zvijer* Mme Leprimce de Beaumont koja se redovito tiska pod Perraultovim imenom.)
19. Nada Zidar-Bogadi: *Sretni cvrčak*

Treći razred:

1. Mato Lovrak: *Vlak u snijegu*
2. Ivana Brlić-Mažuranić: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*
3. Luko Paljetak: *Miševi i mačke naglavačke*
4. Vladimir Nazor: *Bijeli jelen*
5. Dubravko Horvatić: *Grički top*
6. Sanja Polak: *Dnevnik Pauline P.* ili *Drugi dnevnik Pauline P.*
7. Sanja Pilić: *Nemam vremena* ili *E baš mi nije žao* ili *Hoću i ja*
8. Stanislav Femenić: *Ludi kamen*
9. Hugh Lofting: *Pripovijest o doktoru Dolittleu*
10. Nada Iveljić: *Šestinski kišobran* ili *Čuvarice novih krovova*

11. Božidar Prosenjak: *Sijač sreće*
12. Gianni Rodari: *Putovanje Plave strijele* ili *Čipolino*
13. Hrvatske narodne bajke
14. James M. Barrie: *Petar Pan*
15. Slavko Kolar: *Jurnjava na motoru*
16. Frank Lyman Baum: *Čarobnjak iz Oza*
17. Otfried Preussler: *Mali vodenjak* ili *Mala vještica*
18. Elwyn Brooks White: *Paukova mreža*
19. Dragutin Horkić: *Čađave zgode*
20. *Basne* (izbor)

Četvrti razred:

1. Ivana Brlić-Mažuranić: *Regoč i Šuma Striborova*
2. Mato Lovrak: *Družba Pere Kvržice*
3. Anto Gardaš: *Duh u močvari* ili *Ljubičasti planet* ili *Izum profesora Leopolda* ili *Bakreni Petar* ili *Tajna zelene pećine* ili *Igračke gospođe Nadine*
4. Erich Kästner: *Emil i detektivi* ili *Tonček i Točkica* ili *Leteći razred* ili *Blizanke*
5. Hrvoje Kovačević: *Tajna Ribljeg Oka* ili *Tajna mačje šape* ili *Tajna Tužnog psa* ili *Tajna graditelja straha* ili *Tajna zlatnog zuba*
6. Slavko Mihalić: *Petrica Kerempuh*
7. Felix Salten: *Bambi*
8. Rudyard Kipling: *Knjiga o džungli*
9. Nikola Pulić: *Ključić oko vrata*
10. Matko Marušić: *Snijeg u Splitu*
11. Johanna Spyri: *Heidi*
12. Jagoda Truhelka: *Zlatni danci*
13. Zlata Kolarić-Kišur: *Moja zlatna dolina*
14. Maja Gluščević: *Bijeg u košari* ili *Klopka za medvjedića*

15. Nada Mihoković-Kumrić: *Tko vjeruje u rode još*
16. Silvija Šesto: *Bum Tomica ili Bum Tomica 2*
17. Zoran Pongrašić: *Mama je kriva za sve*
18. Hrvoje Hitrec: *Eko Eko*
19. Istvan Bekeffi: *Pas zvan gospodin Bozzi*
20. Sanja Lovrenčić: *Esperel, grad malih čuda*
21. Astrid Lindgren: *Pipi Duga Čarapa ili Ronja razbojnička kći ili Razmo u skitnji*
22. Zvonimir Balog: *Ja magarac ili Pusa od Krampusa ili Nevidljiva Iva ili Zmajevi i vukodlaci*
23. Ludwik Jerzy Kern: *Ferdinand Veličanstveni*
24. Anton van de Velde: *Neobični doživljaji ptica Sovića*
25. Čečuk, Čunčić-Bandov, Horvat-Vukelja, Kolarić-Kišur: *Igrokazi*

Prilog 2.: Anketni upitnik za učitelje razredne nastave

ANKETNI UPITNIK

U okviru istraživanja za potrebe diplomskog rada na temu „Zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire“ izabrani ste za uzorak istraživanja. Stoga Vas molimo da na postavljena pitanja odgovorite iskreno, jer jedino iskreni odgovori mogu pridonijeti uspjehu istraživanja.

Molimo Vas da pažljivo pročitate svako pitanje i ponuđene odgovore, a tek onda se odlučite za jedan od ponuđenih odgovora. Upitnik je anonimn i nije potrebno potpisati ga.

Zahvaljujemo na suradnji!

1. Spol: M Ž

2. Godine radnog iskustva u djelatnosti osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja:

- a) manje od 5 godina
- b) od 5 do 15 godina
- c) od 16 do 25 godina
- d) od 26 do 35 godina
- e) više od 35 godina

3. Što Vam je najbitnije pri odabiru pojedine knjige u popisu lektire za Vaš razred?

- a) Nastavni plan i program za osnovnu školu
- b) Interesi učenika
- c) Sadržaj djela
- d) Nešto drugo. Navedite što:

4. Koliko često u jednoj školskoj godini održavate sat lektire u školskoj knjižnici?

- a) Nikad
- b) 1-2 puta
- c) 3-4 puta
- d) 5 i više puta

5. Koliko je otprilike dostupno knjiga na temelju jednog djela u Vašoj školskoj knjižnici?

- a) 1-10 knjiga
- b) 11-20 knjiga
- c) 21-30 knjiga
- d) 31-40 knjiga

6. Molimo Vas da uz tvrdnje koje slijede zaokružite broj koji odražava stupanj vašeg slaganja/neslaganja s tvrdnjom. (1 – U potpunosti se ne slažem, 2 – Djelomično se ne slažem, 3 – Ne mogu se odlučiti, 4 – Djelomično se slažem, 5 – U potpunosti se slažem)

Za svoj razred biram pojedinu knjigu jer se meni ta knjiga osobno svidjela.	1	2	3	4	5
Ponavljam istovjetan popis lektire koji sam sastavio/sastavila u radu s više učeničkih generacija, odnosno školskih godina.	1	2	3	4	5
Sastavljam popis lektire na temelju dostupnosti knjiga u školskoj knjižnici.	1	2	3	4	5
Zadovoljan/zadovoljna sam trenutnim popisom lektire zadanim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu.	1	2	3	4	5
Dostupna su mi sva djela s obveznog popisa lektire zadanog Nastavnim planom i programom za osnovnu školu u školskoj knjižnici.	1	2	3	4	5

Broj dostupnih djela u školskoj knjižnici utječe na moj odabir djela za popis lektire.	1	2	3	4	5
Smatram da bi satovi lektire bili kvalitetniji kada bih ih svaki put mogao/mogla održati u knjižnici.	1	2	3	4	5

7. Koji su Vaši prijedlozi za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima?

15. SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je „Zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriterij odabira učitelja za obvezan popis lektire.“ Rad se sastoji od teorijskog i istraživačkog dijela. U teorijskom dijelu rada objašnjeno je kako je školska lektira dio programa književnosti hrvatskog jezika te prema kojim kriterijima se biraju djela za popis lektire. Rad se osvrće i na strukturu nastave lektire te na koje načine joj kreativno pristupiti i kako motivirati učenike za čitanje. Raspravlja se o dnevniku čitanja i načinima praćenja i ocjenjivanja lektire u razrednoj nastavi te je objašnjeno kakvu ulogu školska knjižnica i školski knjižničar imaju u vezi lektire. Istraživački dio rada prikazuje nam rezultate istraživanja provedenog na uzorku učitelja razredne nastave u Republici Hrvatskoj o zastupljenosti lektirnih naslova u školskoj knjižnici kao kriteriju odabira za obvezan popis lektire te rezultati prikazuju da zastupljenost lektirnih naslova u školskoj knjižnici utječe na odabir djela za popis lektire kod učitelja razredne nastave.

Ključne riječi: razredna nastava, školska lektira, popis lektire, školska knjižnica

SUMMARY

The subject of this graduate thesis is „Representation of literary titles in the school library as a teachers' criterion for required reading.“ The thesis consists of a theoretical and research part. In the theoretical section of the thesis, it is explained that the required reading is a part of the Croatian language literacy program and according to which criteria the titles for the required literature are selected. The paper also focuses on the structure of literary teaching and ways of how to creatively access and motivate students to read. The reading journal and the methods of monitoring and evaluation of the required reading in class teaching are discussed and it is explained what role the school library and the school librarian have regarding the required reading. The research part of the thesis presents the results of the study conducted on a sample of primary school teachers in the Republic of Croatia on the representation of literary titles in the school library as a criterion for required reading and the results show that the representation of literary titles in the school library affects the selection of titles for the list of required reading in classroom teaching.

Keywords: classroom teaching, required reading, reading list, school library